

Obligațiile religioase ale femeilor în iudaism [anul 5786]

A. Mițvoturi de care femeile sunt obligate

Femeile, spre deosebire de bărbați, nu sunt obligate să îndeplinească toate mițvot-urile și să participe la toate rugăciunile. Ele sunt obligate să îndeplinească toate mițvot-urile *lo taase* לא תעשה (în număr de 365), însă sunt scutite de majoritatea mițvot-urilor ase (în număr de 248), mai ales mițvot-urile „care depind de timp”.

Mițvot-uri ase „care depind de timp” מצוות עשה שהזמן גרמן

Aceste porunci aparțin mițvot-urilor ase, adică „să faci”, care sunt în număr de 248. Ele sunt cele care trebuie să fie aplicate în perioade constante, iar după aceea ele se anulează. Vom aduce doar câteva exemple. Mițvaua de Suca סוכה trebuie ținută doar în zilele de Sărbătoare a Colibelor, adică de Sucot și se anulează tot restul anului. La fel și mițvaua de tefilin תפילין, care se aplică doar în zilele de muncă și nu de Șabat sau sărbătoare și doar ziua și nu noaptea. Alte mițvot-uri care sunt incluse în această categorie sunt: țîțit ציצית, chemarea de Șma שמע, ascultarea Șofarului de Roș Hašana, posturile inclusiv cel de Iom Kipur și clătinirea Lulav-ului de Sucot. Există o mare dispută dacă Birkat HaLevana ברכת הלבנה, „binecuvântarea lunii” aparține la această categorie.

Din această listă femeile au fost obligate de câteva mițvot din Tora, cu toate că aparțin la această categorie de mițvot „care depind de timp”. Printre acestea se numără nițvaua de „bucurie” שמחה *simha*, o obligație de cele trei Regalim, mițvat Hakhel הקהל de sărbătoarea de Șmini Ațeret, Kidușul de Șabat și de sărbătoare, postul de Iom Kipur și mâncarea azimei mața în prima noapte de Pesah. La ținerea riguroasă a acestor mițvot sunt obligate și femeile. Această obligație apare în Mișna, tractatul Kidușin 1:7, iar apoi este tratat detaliat în Talmud.

Majoritatea înțelepților din Talmud susțin că femeile sunt scutite și de mițvot „care depind de timp” de la înțelepți, printre care rugăciunea de Hallel de Roș Hodeș. Cu toate acestea femeile sunt obligate la câteva mițvoturi din această categorie: patru pahare (de vin) în noaptea de Seder Pesah, citirea Meghila-ei (Ester) de Purim și aprinderea lumânărilor de Hanuca. La restul mițvot-urilor din această categorie, femeile și bărbații sunt obligați în mod egal. Așa scrie în Mișna, în același loc. De exemplu în obligația de a instala o mezuză מזוזה, în darea de donații și zecuieli.

Despre mițvot *lo taase* „care depind de timp” atât bărbații cât și femeile sunt obligați să se ferească de ele. De exemplu: interzicerea de *hameț* חמץ de Pesah, de mâncare și băutură de Iom Kipur. Însă există câteva mițvot *lo taase* care aparțin exclusiv bărbaților, cum ar fi „interzicerea scurtării peot-ilor פאות „perciuni de păr”, interzicerea

aranjării bărbii cu un brici sau interzicerea bărbaților cohen-preoți de a intra într-un cimitir.

B. Rugăciuni de care femeile sunt obligate

În Mișna, tractatul Brachot, scrie că femeile, ca și bărbații, au obligația de a se ruga. Cauza apare în Talmud: la fel ca și bărbații, femeile au nevoie de milă, iar aceasta o găsesc rugându-se la Domnul.

În primul rând, femeile sunt obligate să se roage Șaharit, Minha și Arvit. O femeie care vrea să se roage Musaf de Roș Hodeș sau de Șabat sau de sărbătoare, poate s-o facă de asemenea.

Rambam are unele idei puțin diferite de înțelepții din perioada talmudică. Noi nu ne vom ocupa de această chestiune. Chiar dacă sunt unele diferențe între înțelepți, niciunul nu neagă dreptul femeilor de a se ruga.

Majoritatea susțin că femeile trebuie să se roage „Șmone-esre” שמונה עשרה de Șaharit și de Minha, pe când Arvit este opțională. Femeile sunt scutite de Kriat-șma „Chemarea de Șma”, deoarece este o mițva „care depinde de timp”.

Sunt unii care îl urmează pe Rambam, care susțin că femeile trebuie să se roage doar o rugăciune pe zi. După părerea marelui înțelept, femeile au obligația din Tora care spune că fiecare este obligat să se roage o dată pe zi. Înțelepții le-au stabilit bărbaților o mițva ca ei să se roage de trei ori pe zi, pe când femeile au rămas cu mițvaua din Tora – rugăciune o dată pe zi. Deoarece mițvaua „nu depinde de timp”, ea se aplică femeilor.

Divergențele continuă și în legătură cu Șabat și Roș Hodeș. La rugăciunea de Musaf care se adaugă în aceste zile, unii spun că se cere milă de la Domnul și de aceea femeile pot spune această rugăciune. Rugăciunea de Hallel care se adaugă de sărbători și de Roș Hodeș este o mițva „care depinde de timp” și de aceea femeile sunt scutite de a-l spune.

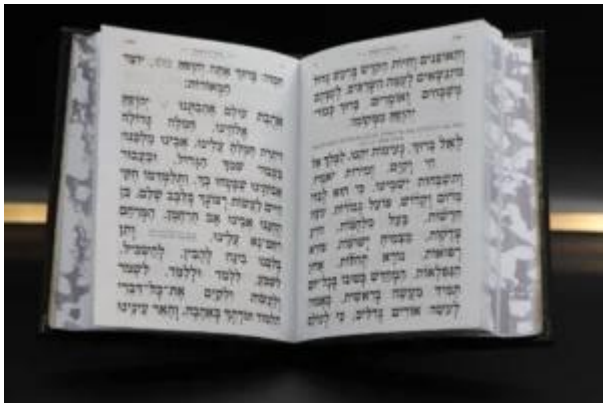
După majoritatea înțelepților femeile sunt scutite de ascultarea citirii Torei care „depinde de timp”. Cu toate acestea, ei susțin că este bine ca ele să asculte citirea Torei întregul an. La ridicarea Torei, femeile ca și bărbații sunt obligați să citească literele de pe Tora și să spună „VeZot HaTora” וזאת התורה.

C. Cum se roagă de fapt femeile?

Majoritatea femeilor din Israel nu se roagă în timpul săptămânii. Ele se roagă Șaharit de Șabat și de sărbători, iar unele se roagă și Musaf. Ele ascultă citirea Torei și de asemenea Șofarul de Roș Hașana. De Iom Kipur, majoritatea femeilor participă la toate rugăciunile.

Ele participă la Kiduș de Șabat, la aprinderea lumânărilor de Hanuca și la citirea Meghila-ei (Ester) de Purim.

Sidur-ul - Cartea principală de rugăciune a evreilor סידור [anul 5786] (partea I)

I. Contextul istoric al Sidur-ului

Cuvântul *Sidur* vine de la rădăcina SDR סדר care înseamnă „ordine” și chiar „ceremonie”. Acesta este principala carte de rugăciuni a evreilor, care se spun în zilele săptămânii, de Șabat cât și în mare parte a sărbătorilor. Rolul lui nu se aplică doar în cadrul liturgic, ci multe Sidurim includ de asemenea reguli de halacha, binecuvântări (cum ar fi Birkat HaMazon „Binecuvântarea de după masă”) și fragmente din scripturile sfinte (cum ar fi pericopele).

Sidur-ul are o semnificație extrem de profundă, fiind considerat „Cartea Vieții” sau „Cartea celor vii”, care însoțește evreul din clipa nașterii și până la ceremoniile de despărțire. Prin intermediul canonizării ritualului, a legilor și a obiceiurilor, care sunt expuse la schimbări de-a lungul istoriei, Sidur-ul a asigurat păstrarea identității naționale evreiești.

Istoria formării și a canonizării textului rugăciunii

Bazele rugăciunilor principale, cum ar fi rugăciunea de „Șmone-Esre” au fost stabilite încă de persoanele de la Kneset HaGdola, după întoarcerea în țară din exilul babilonean, în secolele 5-2 î.e.n. Însă canonizarea finală s-a procedat mult mai târziu, în perioada Gheonim-ilor, sec. 9-10 e.n. Canonizarea era necesară pentru ca ritualurile liturgice să rămână identice în diferitele comunități evreiești împrăștiate în lume în urma alungărilor majorității din țara Israelului.

Canonizarea s-a bazat pe câteva texte, dintre care două pot fi considerate texte principale:

1. Seder Rav Amram Gaon סדר רב עמרם גאון.

Acest text a fost creat în Babilon în sec. al IX-lea, fiind primul Sidur permanent bazat pe regulile stabilite de înțelepții Talmudului. El a fost trimis în Spania, la Barcelona și a avut o influență copleșitoare asupra textului liturgic.

2. Mahzor Vitry מחזור ויטרי.

Acest text a fost organizat în sec. al XII-lea de către elevi ai înțeleptului Rași. El a stat la baza variantei cunoscute ca „Varianta Așkenaz”.

II. Ordinea rugăciunilor zilelor de săptămână (Hol חול)

lom Hol חול יום este o zi care nu este Șabat sau sărbătoare, o zi de muncă obișnuită.

În *lom Hol* se țin 3 rugăciuni în fiecare zi: Arvit – seara după căderea întunerului, Șaharit – după apariția dimineții în zori și Minha – după amiază. Dacă este și Roș Hodeș, se adaugă după Șaharit rugăciunea de Musaf מוסף.

1. Șaharit שחרית

Rugăciunea de Șaharit שחרית (dimineață) de zilele de lucru ale săptămânii, poate fi văzută ca cel mai complet

model de structură liturgică zilnică, găsimu-se pe o scară spirituală. Cel care se roagă începe cu purificarea corpului, trece prin laudă și recunoaștere, primirea stăpânirii cerurilor, iar la sfârșit se urcă mai sus pentru o cerere personală.

Etapele sunt următoarele:

A. Pregătiri și învățătură (binecuvântări și ofrande ברכות וקורבנות)

Rugăciunea de dimineață începe cu binecuvântările de dimineață care exprimă mulțumiri pentru acțiunile fizice reușite de dimineață. După aceea vin câteva fragmente de învățătură și menținere a amintirii liturgice a slujbelor din Templu. Terminăm cu Kadiș deRabanan, care se spune după învățătură.

B. Versete de cântec - פסוקי דזמרה

Este o etapă obligatorie pentru pregătirea celui care se roagă din punct de vedere spiritual, după principiul din midraș „Pururea trebuie să dea lauda Domnului, iar apoi se va ruga”. Acestea cuprind o culegere de psalmi, mai ales din ultimii psalmi (psalmii 145-150) și au către început binecuvântarea *Baruch șeamar* ברוך שאמר (binecuvântat este cel care a vorbit) iar la sfârșit *Iștabah* ישתבח (Slăvit), după instrucțiunile din Talmud.

C. Citirea de Șema și binecuvântările ei קריאת שמע וברכותיה

Diviziunea de Kriat Șema este o conexiune ideologică între laudă cosmică universală și cererea concentrată din rugăciunea de Amida („18 Esre”) care vine în continuare. Kriat Șema este o mișcă din Tora, pe când cele trei - una înainte și două după - care o înconjoară, sunt reguli de la înțelepți. Cele trei sunt:

1. Prima binecuvântare (*ioțer or* יוצר אור „Cel care luminează”) care întărește credința în superioritatea Domnului.
2. A doua binecuvântare (*ahavat olam* אהבת עולם „Cu o dragoste veșnică”) exprimă iubirea Domnului față de poporul său.
3. Binecuvântarea mântuirii (*gheal Israel* גאל ישראל „Mântuitorul lui Israel”) întărește stăpânirea totală a Domnului ca mântuitor.
4. Rugăciunea de Amida (שמנה עשרה עמידה „Șmone Esre”) - apogeul rugăciunii

D. **Rugăciunea de Amida**, care se spune în picioare pe șoptite este componentul principal de halacha (reguli) și apogeul teologic al rugăciunii zilnice. Toate componentele anterioare au folosit ca o pregătire la înălțarea spirituală care călăuzește pe cel care se roagă ca să stea în fața Regelui.

Reguli: datorită poziției ei înalte, există reguli mai severe cum ar fi: haine adecvate, atenție la locul rugăciunii, dacă se poate să fie geamuri în față. Înainte de a începe, se fac trei pași înapoi ca o expresie a dorinței de a sta în fața Domnului.

Cadrul detaliat (zilele de lucru - 19 binecuvântări):

Categorie	Esența conținutului
Primele trei (numai de Șabat)	Recunoașterea Dumnezeului patriarhilor, puterea Sa și sfințenia numelui său
Cele 13 de la mijloc (cererea)	Cereri clare pentru necesitățile omului și ale nației, printre ele: știință, căire, iertare, mântuire, sănătate, binecuvântarea anilor (muncă, întreținere), întoarcerea în țară, dreptate, construcția Ierusalimului și venirea lui Mesia Ben David)

Ultimele trei (mulțumire și pace)	Mulțumire pentru binefacere (<i>hesed</i> חסד), cerere pentru înnoirea Templului (<i>rețe</i> רִצְיָה) și binecuvântarea păcii.
-----------------------------------	---

Această înălțare spirituală treptată are un scop clar: omul trece printr-un proces de purificare și devotare spirituală, care sunt un element pentru „intrarea” în lumea „de sus” și care compun o piesă necesară pentru atingerea rugăciunii de Amida.

E. **Tahanun** תחנון

În zilele care nu sunt Șabat sau sărbătoare se spun rugăciuni de Tahanun. Luni și Joi, zile în care se citește în Tora se spune *Tahanun aroch* (lung), iar în restul zilelor *Tahanun kațar* (scurt).

F. **Citirea Torei** קריאת התורה

Luni și Joi se scot cărțile de Tora și se citește în ele. Majoritatea citesc din Tora și în zile de doliu și de post.

G. **Terminarea rugăciunii**

La sfârșit se mai adaugă câteva rugăciuni, iar la sfârșit „Alenu Leșabeah” עלינו לשבח.

2. **Minha** מנחה

Rugăciunea de Minha se spune după peste o oră după amiază și după părerea multora se poate spune până la căderea nopții.

Majoritatea grupărilor încep cu porțiunea „așre hoșve beitecha” אשרי יושבי ביתך, care se mai spune de două ori de Șaharit.

După aceea vine Amida, după care la mulți se spune și repetarea oficiantului. Pe urmă se spun câteva fragmente de Tahanun și se încheie cu „Alenu Leșabeah”.

În zilele de post rugăciunea este puțin diferită.

3. **Arvit** ערבית

A existat o mare dispută între înțelepții din Mișna și Talmud la întrebarea dacă această rugăciune este obligatorie sau este facultativă. Însă oamenii au considerat-o obligatorie.

Începe cu „Citirea de Șema și binecuvântările ei וברכותיה שמע וברכותיה” la care se adaugă câteva binecuvântări. După aceea se spune rugăciunea de Amida fără repetiție și terminăm cu „Aleinu Leșabeah”.

De Sefirat HaOmer se adaugă după Amida numărătoarea de Omer. De Șabat – la intrare și ieșire și de sărbători rugăciunea de Arvit conține schimbări.

Sidur-ul - Cartea principală de rugăciune a evreilor **הסידור [anul 5786] (partea II)**

III. Schimbări liturgice în structură: Șabat și Sărbători majore și minore

Sidur-ul exprimă importanța sfințirii timpurilor prin schimbări drastice în structura rugăciunii permanente, mai ales în rugăciunea de Amida.

A. Rugăciunea de Amida („Șapte”) - Sfințirea zilei în loc de cerere (îndurare)

În zilele de Șabat și Sărbători, rugăciunea de Amida este compusă doar din șapte binecuvântări.

Din rugăciunea zilelor de lucru rămân primele trei și ultimele trei binecuvântări, exact după textul de laudă și mulțumire. Însă cele 13 binecuvântări de la mijloc sunt anulate. Cauza principală din halacha este interzicerea cererilor pentru nevoi personale (inclusiv fizice) în ziua de Șabat, zi consacrată exclusiv nevoilor spirituale. În locul cererilor, în binecuvântarea din mijloc găsim o binecuvântare numită *kedușat haiom* „sfînțenia zilei”.

În urma severității acestei interdicții, au fost stabilite reguli clare pentru cei care greșesc. De exemplu: dacă cineva a început din greșeală una din binecuvântările de la mijloc fără să le termine, el va termina binecuvântarea la care se află la mijloc și se întoarce la începutul binecuvântării *kedușat haiom*.

B. Rugăciunea de Musaf מוסף: ofranda suplimentară liturgică și interpretarea ei teologică

Rugăciunea de Musaf (supliment) este o adăugare liturgică care se spune de Șabat, Roș Hodeș, sărbători „lamim Tovim” și Iom Kipur. Înțelepții susțin că rugăciunea poate fi spusă până la sfârșitul zilei, pe când Rabi Iehuda susține „până la șapte ore”. Obiceiul este până la zece minute înainte de Arvit, adică întuneric.

Rugăciunea de Musaf este „Rugăciunea celor Șapte Binecuvântări” și spre deosebire de celelalte rugăciuni de Șabat și sărbători, binecuvântarea de mijloc conține întotdeauna o descriere detaliată a jertfei de Musaf al acelei zile.

Există o dispută teologică legată de esența caracteristicii rugăciunii de Musaf.. Înțelepții medievali numiți Tosfot (Franța și țările din jur, sec. 12-13) susțin că rugăciunea este exclusiv un substitut pentru jertfa de Musaf din Templu. Alții, în frunte cu Raaș (Germania-Spania sec. 13-14) susțin că ea trebuia să fie rugăciunea de „Șmone Esre” pentru Milă, însă ea a fost prescurtată la șapte binecuvântări în semn de respect față de Șabat.

Varianta completă a jertfei de Musaf în binecuvântarea de la mijloc spre deosebire de celelalte rugăciuni de Șabat

care conțin *kedușat haiom* dovedește rolul rugăciunii de Musaf ca ancora principală în menținerea amintirii Templului.

C. Rugăciunea de Roș Hodeș și zilele de lucru de Pesah și Sucot – *hol hamoed* חול המועד

Aceste zile conțin o măsură de „sfințenie” (mai puțin decât „sărbătoare”) și de aceea li se adaugă unele rugăciuni, printre care:

- *Iaale veiavo* יעלה ויבוא. Se adaugă la toate rugăciunile zilei (Șaharit, Minha și Arvit) la Amida la pasajul *bone Ierușalaim* בונה ירושלים sau *Rețe* רצה.
- *Halel* הלל.

Se spune de Roș Hodeș după repetarea rugăciunii de Amida de către oficiant. Se spune cel „parțial, prescurtat”, spre deosebire de zilele de sărbătoare când terminăm Halel-ul.

- Musaf se spune și în aceste zile cu cele Șapte Binecuvântări.

IV. Anexe liturgice: rugăciuni de încadrare și binecuvântări obligatorii

Sidur-ul conține o serie de texte permanente pentru viața de zi cu zi.

1. **Kadiș-ul** קדיש: un cadru liturgic la slăvirea numelui Domnului.

Kadiș-ul este un text în limba aramaică în care declarăm măreția Domnului. Importanța ei este atât de mare încât s-a stabilit că trebuie chiar să fugi ca să ascuți kadiș-ul și poți să întrerupi spunerea „chemarea șma” קריאת שמע ca să spui „amen” אמן și „iehe șme raba” יהא שמה רבה

Există patru feluri principale de Kadiș:

1. Hați Kadiș (jumătate) חצי קדיש. Este textul de bază care se spune după citirea din Tora și după terminarea unui fragment, de exemplu „Verset de cântec”.
2. Kadiș titkabel קדיש תתקבל. Se spune după repetarea rugăciunii de Amida de către oficiant. Ea include o rugămintă ca rugăciunile noastre să fie acceptate.
3. Rugăciuni speciale pentru nevoi personale. Kadiș de Rabanan (înțelepți) קדיש דרבנן. Se spune după o învățătură și include rugăciune pentru cei care învață Tora.
4. Kadiș latom (orfan) קדיש יתום. Spun cei aflați în doliu după o porțiune de rugăciuni. La sfârșit este o mică urare pentru pace și viață la tot poporul Israel.
5. Birkat HaMazon ברכת המזון – mițvat ase עשה de Oraita (pentru alimente – o poruncă din Tora).

Aceasta este o poruncă ase עשה (obligatorie) din Tora după ce se mănâncă pâine, după cum scrie „[După] ce vei mânca și te vei sătura, vei binecuvânta pe Domnul Dumnezeul tău” (Deuteronom 8:10).

Când mănâncă trei peroane sau mai mult, ei trebuie să facă *zimun* זימון, adică invitație ca să binecuvânteze toți împreună.

Sunt diferențe minore între textele diferitelor grupări de evrei, cum ar fi Sefarad față de unii Așkenaz.

1. **Tefilat HaDerech** תפילת הדרך și rugăciuni personale

Sidur-ul conține rugăciuni pentru nevoi speciale.

1. Tefilat HaDerech תפילת הדרך (rugăciunea pentru drum).

Este o rugăciune pe care o spune o persoană când pleacă la o călătorie mai lungă de 1 *parša* (cam 3.8 km) sau când drumul pare a fi periculos.

2. Rugăciuni personale

Sidur-ul conține și unele rugăciuni speciale, cum ar fi cele pentru Statul Român sau Statul Israel.

V. Mahzor tefila מחזור – cartea de rugăciuni pentru sărbători

Mahzor tefila sau pe scurt Mahzor este cartea de rugăciuni pentru una sau mai multe sărbători. La început în Mahzor au fost incluse toate rugăciunile anului și doar mai târziu Sidur-ul s-a despărțit, întâi în Așkenaz, iar apoi în celelalte comunități.

Cuvântul Mahzor înseamnă „ciclu”, adică cartea conține ciclul anului după sărbători și posturi.

Formulele liturgice ale rugăciunilor din Sidur s-au păstrat și în Mahzor. Însă, spre deosebire de Sidur în care diferențele dintre ele au fost micșorate mult, în Mahzor sunt deviații mari, mai ales în alegerea Piyutimilor (poezii liturgice), dar și a cutumelor legate de spunerea acestora.

VI. Formulele liturgice ale rugăciunilor

Varietatea de texte arată diversitatea răspândirii evreilor în lume. Se cunosc cel puțin 11 formule de rugăciuni, din care noi vom aminti doar trei:

- Așkenaz אשכנז. Este formula clasică după care se rugau evreii așkenazi, până când o parte a diviziunii hasidice a trecut la formula Sfard, iar mai târziu, în Israel și majoritatea așkenazilor folosesc formula Sfard.
- Sefaradi ספרדי. Formula folosită de evreii din Spania medievală, care după expulzarea evreilor de acolo s-a răspândit printre o mare parte a evreilor din țările islamice.
- Sfard ספרד. Aceasta este formula evreilor hasidici bazată pe formula marelui cabalist ARI HaKadoș, Isaac Luria. Într-o formă simplistă se poate spune că baza este formula așkenaz cu adăugări de la sefarzi. Astăzi este cea mai răspândită formulă atât în Israel cât și diaspora, inclusiv România. Cabaliștii spun că există 12 variante după cele 12 triburi, iar varianta cabalistică a lui Luria este a 13-cea.

Concluzii

Sidur-ul este un document liturgic cu multiple straturi care conțin complexe istorice, halachatice și mistice ale poporului evreu. Din analiza structurii rugăciunilor noi învățăm despre câteva principii teologice profunde:

1. Procesul de înălțare pentru formarea unui cadru

Structura rugăciunilor de zilele de muncă nu este sporadică, ci conține un proces psihologic-spiritual în care enoriașul trece printr-o purificare treptată începând cu recunoașterea binelui (Binecuvântările de dimineață) și până la implorarea finală (Amida).

2. Sfințirea timpului

Diferențele semnificative între numărul de binecuvântări pe zilele de lucru față de cele de Șabat (19 față de 7) evidențiază poziția zilei de Șabat ca fiind ziua care renunță la necesitățile personale în favoarea gloriei colective spirituale. Pe de altă parte, rugăciunea de Musaf asigură continuitatea ritualului din Templu, în lipsa jertfelor.

3. Unificare în afara cutumelor

Apariția variantei lui ARI-Luria (varianta Sfard) și acceptarea ei de către populații largi de așkenazi și sefarzi demonstrează flexibilitatea internă a liturghiei evreiești care face posibilă asortarea la tendințe teologice-

cabalistice noi prin crearea unei variante „supra-tribale” care aspiră la eficientizarea spirituală maximală.

Așadar, Sidur-ul este construcția sfințită prin care evreii țin un dialog permanent cu Domnul Dumnezeu și prin ea, națiunea își menține identitatea, memoria trecutului și speranța la dezrobirea - *gheula* גאולה apropiată.